

Kim Bu: Bir Özde Çeviri Örneği Olarak Joan Kim Erkan'ın *Lady Who* Başlıklı Eserinin ve Aslına Çevirisinin İncelenmesi

Kim Bu: A Study of Joan Kim Erkan's Novel *Lady Who* as a Watermark Translation and its Retro-translation into Turkish

Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt¹ , Yeşim Sönmez Dinçkan²

¹Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye
²Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt

E-posta / E-mail : sinemsbozkurt@gmail.com

ÖZ

Çalışmanın veri bütüncesini Türkiye'nin son altmış yıllık geçmişini arka plana İstanbul ve Aydın şehirlerini alıp kişisel deneyimleri ve hikayeleriyle harmanlayarak anlatan Galli Joan Kim Erkan'ın kitabı *Lady Who* ile eserin Zeynep Avcı tarafından Türkçeye yapılan çevirisi *Kim Bu* oluşturmaktadır. Kitabın yayımlandığı dil (İngilizce) bağlamında özgün bir yapıt olarak üretilen eser, Sündüz Öztürk Kasar'ın tanımladığı ve Türkçede "özde çeviri" olarak ifade ettiği kavram bağlamında ele alınmakta ve özünde zihinsel bir çeviri işleminin yer aldığı bir ürün olarak incelenmektedir. Yapıtın Türkçeye yapılan çevirisi de yine Öztürk Kasar'ın önerdiği "aslına çeviri" kavramı doğrultusunda ele alınmakta, özel adlar, hitap biçimleri, deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, tarihi öğeler, dini öğeler, yemek kültürüne ilişkin öğeler, toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler başlıkları altında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Yazarın Türk kültürüne ait ve İngilizlere uzak olan bu öğeleri İngiliz okuruna nasıl aktardığı ve dolayısıyla yapıtın nasıl bir çeviri etkisi yarattığı, bu metnin aslına dönerken nasıl şekillendiği betimleyici bir yaklaşımla irdelenmektedir. İncelemede, yazar ve çevirmen hakkında kısa bir bilginin ardından özde çeviri ve aslına çeviri kavramlarına değinilmekte daha sonra da kültürel öğeler, alt kategorilere ayrılarak karşılıklı olarak incelenip, bulgular ortaya konmaktadır. Sonuç bölümünde ise incelenen temsili örnekler bağlamında veri değerlendirmesi yapılarak genel sonuca yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yazın çevirisi, özde çeviri, aslına çeviri, *Kim Bu*, *Lady Who*

ABSTRACT

The study focuses on the novel *Lady Who* by Joan Kim Erkan, a Welsh woman who narrates the last sixty years of Turkey by blending her personal experiences with the cities of Istanbul and Aydın in the background, and *Kim Bu*, its Turkish translation by Zeynep Avcı. *Lady Who*, which is produced as an original work in English, is analysed as a product produced as a result of a mental translation process, referring to the concept of "watermark translation" coined by Sündüz Öztürk Kasar, while its Turkish translation is examined referring to the concept of "retro-translation" under the headings of proper names, forms of address, idioms, phrases, historical features, religious features, cultural features related to food, social life, traditions and customs. How the author conveys these Turkish cultural features to the English reader and thus how the English work and its Turkish retro-translation are positioned as translations are examined with a descriptive approach. After briefly describing the author and the translator, the concepts of watermark translation and retro-translation are explained. The cultural features are then comparatively examined under subcategories, and the findings are presented. Finally, a general conclusion is presented by evaluating the data through representative examples.

Keywords: Literary translation, watermark translation, retro-translation, *Kim Bu*, *Lady Who*

Başvuru / Submitted : 09.04.2024

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 06.06.2024

Son Revizyon /
Last Revision Received : 10.06.2024

Kabul / Accepted : 10.06.2024

This article is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0
International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

This study focuses on the novel *Lady Who* by Joan Kim Erkan and its Turkish translation of *Kim Bu* by Zeynep Avcı. Joan Kim Erkan is a Welsh woman who narrates the last sixty years of Turkey in her novel by blending her personal experiences and stories with the cities of Istanbul and Aydın as background settings. Zeynep Avcı is a well-known translator and author herself, having translated different works.

What is interesting about the corpus is that the same publisher published both Turkish and English versions of the work at the same time. Although *Lady Who* (the English version) was produced as an original work in English, it was analysed as a translation referring to the concept of “watermark translation” launched by Sündüz Öztürk Kasar. The concept refers to a product produced as a result of a mental translation process. The work can be an original text written directly in the native language of the context in which it was published; however, this language is not actually the original language of the context presented in the work. Erkan, a British who came to Turkey after marrying a Turkish man, has actually translated Turkish culture into her native language, English. Thus, her novel goes from the context of abroad to the context of home, where she wants to recount the realities of a foreign culture to those sharing the same language and culture as herself. In addition, the translation of this work into Turkish by Zeynep Avcı is much more interesting, and its process is different from other literary translations, since this Turkish translation can be analysed as a return to its original culture. Thus, *Kim Bu*, the Turkish version, was examined in line with the concept of “retro-translation” again proposed by Öztürk Kasar.

Considering the characteristics of watermark translation, the cultural features inherent in source and target texts have been comparatively analysed under the headings of proper names, forms of address, idioms and phrases, historical features, religious features, and cultural features related to food, social life, traditions, and customs. How the author (the watermark translator) conveys these elements of Turkish culture to the English reader, and thus how the work is positioned as a translation, as well as the characteristics of its Turkish retro-translation, are examined with a descriptive approach.

In the analysis, after briefly describing the author (watermark translator) and the translator, the concepts of watermark translation and retro-translation are explained in detail in order to contextualise the study. The studies in which these concepts are discussed are briefly listed, and reflections on these concepts in our corpus are provided.

Secondly, the cultural features are categorised, referring to other research focused on watermark translation. These sub-categories include proper names, forms of address, idioms and phrases, historical features, religious features and cultural features related to food, social life, traditions and customs. These are comparatively examined in the English and Turkish versions of the novel. Because of space constraints, the study selected the most representative examples out of the entire corpus.

After this comparative analysis, the findings related to the concept of watermark translation and retro-translation are presented. Finally, a general conclusion is presented by evaluating the findings. Ultimately, it is concluded that the author-translator’s mental translation can be observed in the Turkish version of the novel in terms of borrowed Turkish words, their explanations, additions, and footnotes, while deletions of these features in the English version underline the characteristics of a retro-translation. Thus, once more, it becomes clear that the enlarged meaning of translation encompasses numerous distinct facets.

Giriş

2021 yılında Tudem Yayın Grubu tarafından “Memories of a not so ordinary life in Turkey”/“Türkiye’de pek de sıradan olmayan bir yaşam” tanıtımıyla, aynı anda hem İngilizce hem Türkçe olarak iki ayrı baskısı yapılan *Lady Who/Kim Bu* başlıklı yapıt, Joan Kim Erkan’ın Londra’dan İstanbul’a ve oradan da Aydın, Osmanbükü’ndeki çiftlik evine uzanan yaşam hikâyesini kendi ağzından anlatır. Bir diğer deyişle, Erkan, Galli bir yabancı gelin olarak geldiği Türkiye’nin altmış yıllık değişimini kendi hayat hikâyesiyle harmanlayarak okurlarla paylaşır. Eserin İngilizce baskısıyla aynı anda çıkan Türkçe çevirisi Zeynep Avcı tarafından yapılmıştır.

Aynı anda aynı yayınevi tarafından hem özgün dilinde hem de Türkçe çevirisiyle yayımlanan söz konusu eser bu çalışmada çeviriye getirilen yeni yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacaktır. Bir anı biyografi romanı olan ve zihinsel bir çeviri sürecinin sonucu olduğu varsayılan *Lady Who*, Sündüz Öztürk Kasar (2012; 2020) tarafından önerilen “özde çeviri” kavramı çerçevesinde incelenecek, bir “yazar/özde çevirmen” olarak Erkan’ın aldığı çeviri kararlarının İngilizce metin üzerindeki yansımaları gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Ayrıca, Erkan’ın konumu ve eserin konusu göz önünde tutularak, eserin Türkçeye çevirisinin de, Öztürk Kasar’ın (2012; 2020) “aslına çeviri” kavramı ile örtüştüğü düşünülmektedir. Bu görüşten hareketle İngilizce ve Türkçe metin karşılaştırmalı olarak da incelenecektir. Böylelikle Türk kültürüne ait öğelerin zihinsel çeviri sürecinden geçerek İngilizceye nasıl aktarıldığı ve çıkış noktası olan Türkçeye nasıl geri döndüğü betimlenmeye çalışılacaktır.

1. Yazar/özde çevirmen olarak Joan Kim Erkan ve çevirmen Zeynep Avcı

Galler’de doğan Erkan Londra’daki Albert Hall’da faaliyet gösteren Central School of Speech and Drama’da eğitim görmüştür. İlk eşi Nil Arbel ile de burada eğitimini sürdürürken tanışır ve gençlik aşkının peşinden 1959 yılında İstanbul’a gelir. İlk evliliği yürümeyen yazar kızını alıp Nişantaşı’na yerleşir ve gazetecilik yapmaya başlar, bu sırada Türk aydınlarla tanışır (Oksijen, 2021; Yalçın, 2022). İkinci evliliğini 1962 yılında Aydın Osman Erkan ile yapar ve hayatının büyük bölümünü kocası ve iki kızıyla birlikte Türkiye’de geçirir.

Erkan, Türkiye’ye ilk ayak bastığı günden bu yana değişen hayatını, zaferlerini, yıkımlarını, mutluluk ve acılarını bir kitapta toplar. Kitap, “yabancı gelin, ezeli turist, dünya vatandaşı” (Oksijen, 2021) olarak tanımlanabilecek Erkan’ın sadece kendi deneyimlediklerini anlatmakla kalmaz, aynı zamanda da yakın dönem Türkiye’sine ışık tutar (Oksijen, 2021). Soner Yalçın (2022), köşe yazısında Erkan’ın Türkiye’de yaşadığı altmış yıllık anılarının kendisine Downton Abbey dizisini hatırlattığından bahseder:

Nasıl İngiliz dizisinde anne rolünde ABD’li Leydi Grantham varsa “Türk Downton Abbey”de İngiliz Joan Kim var. Sayfaları çevirdikçe Türkiye’nin yirminci yüzyıl ikinci yarısındaki değişimleri çok boyutuyla gözünüzün önüne geliyor.

Bu özelliğiyle eserin Türk kültürüne, yaşam tarzına, aile yapısı ve değer yargılarına ilişkin pek çok ayrıntıyı içinde taşıdığı söylemek mümkündür. Bu da eseri özde çeviri kılan unsurlardan birisidir. İngilizlerin her zaman mutlaka bir şeyler yazdığını kaydeden Erkan da kitap yazma sürecini anlatırken bu unsurların altını şu sözlerle çizer:

Küçük yaşlardan beri günlük olarak notlar tutuyorum. Türkiye’de yaşamaya başladıktan sonrada yemek, turizm, gelenek ve kültürünü araştırdım. Kendi geçmişim ile birlikte yaşadığım hayatı kaleme aldım. Türklerin misafir severliği ve güler yüzlülüğü beni çok etkiledi. Daha önce küçük çapta kitaplar yazdım ama böyle büyük kapsamlı ilk kez yazıyorum ve birinci baskım oldu. Herkes kitabımı çok beğendi (Aydın Hedef Haber, 2022).

Erkan olumlu tepkiler aldığını “herkes kitabımı çok beğendi” sözleriyle ifade ederken, okurların, bir İngiliz’in gözünden Türk kültür ve yaşam tarzını izlemesine olanak tanıyan anlatının altını çizer sanki. Söz konusu bu anlatı Zeynep Avcı tarafından Türkçeye aktarılarak, Türk okurlarla da buluşur, daha doğrusu eserin Türkçeye çevirisiyle anlatılanlar özüne/aslına döner. 1947 yılında doğan, Kadıköy Koleji’nden sonra, ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde öğrenim gören Zeynep Avcı iç kapakta “çevirmen” olarak değil “Türkçeleştiren” olarak yer almıştır. Avcı’nın öz yaşam öyküsünden hareketle yetkin bir çevirmen ve kendisinin de bir yazar olduğunu söylemek mümkündür. Avcı’nın, öykü, oyun, araştırma ve biyografi türünde eserleri bulunmaktadır ve senaryoları Atif Yılmaz, Zülfü Livaneli tarafından filme çekilmiştir. Türkçeye kazandırdığı çeviri eserlerle Avni Dilligil En İyi Çeviri Ödülü’ne (1997), *Tiyatro Tiyatro Dergisi* Yılın Çevirmeni Ödülü’ne (2003-2006), Ankara Sanat Kurumu En İyi Tiyatro Çevirisi Ödülü’ne (2008) değer görülmüştür (Erkan, 2021).

2. Özde çeviri ve aslına çeviri kavramları ve eserde yansımaları

Çalışmamızın veri bütüncesini oluşturan eserin İngilizce-Türkçe karşılaştırmalı incelemesine geçmeden önce çalışmamızın kuramsal arka planını oluşturan özde çeviri ve aslına çeviri kavramlarından kısaca bahsetmek isteriz. Sündüz Öztürk Kasar (2020, s. 3) çeviri göstergebilimi bakış açısıyla kaleme aldığı ve 2012 yılında, Nadine Rentel

ve Stephanie Schwerter'ın editörlüğüyle Almanya'da Peter Lang Yayınevi tarafından yayımlanan *Défis et enjeux de la médiation interculturelle* isimli kitapta yer alan “Traduction de la ville sous le point de vue sémiotique: Istanbul à travers ses signes en trois langues [Göstergebilim Bakış Açısından Kent Çevirisi: Üç Dildeki Göstergelerinin Anlatımıyla İstanbul]” başlıklı kitap bölümünde Fransızca olarak “traduction en filigrane” terimiyle kavramlaştırdığı bir olgudan bahseder. Bu kavram, Türkçeye Öztürk Kasar tarafından “özde çeviri” olarak aktarılır ve eserin yayımlandığı dil bağlamında özgün eser olarak üretilmiş ancak özünde zihinsel bir çeviri işleminin yer aldığı bir ürüne işaret eder:

Bir başka deyişle, eserin oluşturulduğu ve sunulduğu dil ve kültür, eserin yansıttığı dil ve kültürden farklıdır: yazar yapıtını oluştururken bir dilden diğerine, bir kültürden diğerine zihninde gerçekleştirdiği bir çeviri işlemi aracılığıyla geçer ve bu zihinsel çeviri işlemi tıpkı kâğıt paraların dokusundaki filigran gibi metnin dokusunda bir iz bırakır. Yabancı kentler ve uzamlar, yabancı tarihsel ve toplumsal gerçeklikler, yabancı kişiler ile bunları temsil eden özel ad göstergeleri üzerine kurulmuş özde çeviri metni okurda rahatlıkla bir özgün eser değil de bir çeviri eser okuduğu düşüncesini uyandırabilir (Öztürk Kasar, 2020, pp. 3-4).

Sözde çevirinin ters köşesi sayılabilecek özde çeviri kavramı Öztürk Kasar'a (2020, s. 4) göre iki şekilde olabilir: 1) Öz bağlamdan (home) yabancı bağlama (abroad) giden özde çeviriler ve 2) Yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler. Bu iki türü biraz daha ayrıntılandırarak olursak “öz bağlamdan yabancı bağlama giden özde çeviriler”in, “yurt dışında yaşayan yazarların kendisine ait ama kendisinden uzakta kalmış bir diyara, içinde bulunduğu yabancı dil ve kültür bağlamına taşıyan özde çeviri ürünlerini” (Öztürk Kasar, 2020, s. 4) ifade etmek için kullanıldığını; “yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler”in ise “yabancı bir diyara ait gerçeklikleri, kendisiyle aynı dili ve kültürü paylaşanlara anlatmak isteyen yazarların ürettiği özde çevirileri” (Öztürk Kasar, 2020, s. 5) ifade etmek için kullanıldığını görebiliriz.

Öztürk Kasar ilk gruba örnek olarak Emine Sevgi Özdamar'ın Almanca yayımlanan *Das Leben ist eine Karawanserei* başlıklı romanını gösterir. Von Flotow'un (2000) da “Life is a Caravanserai: Translating translated marginality, a Turkish-German Zwittertext in English” başlıklı makalesinde de ifade ettiği gibi roman, sadece geçtiği yer, karakterler, kullanılan atasözleri, dini ve kültürel öğeler ve siyasi sorunlar açısından Türk kültürünü yansıtmakla kalmaz, cümle yapısı, söz oyunları, vb. bağlamında da Türkçe yazılmış bir esere yakın durur. Eser, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Türkiye'de büyüyen bir çocuğun hikayesini Türkçe-Almanca karışımı bir dille anlatır (Von Flotow, 2000, s. 65). Aysel Nursel Durdağı'nın da “Relationship between migration and literary translation” çalışmasında ifade ettiği gibi Emine Sevgi Özdamar “düşüncelerini kaleme alırken aslında bir tür Türk usulü Almanca türetmiş sanki kaynak metne bağlı çeviri yapmış havasında yazın çıkarmıştır” (2018, s. 82). Aynı şekilde Öztürk Kasar ve Gülmüş Sırkıntı'nın (2021) “Çeviri göstergebilimi bağlamında bir özde çeviri örneği: *The Clown and His Daughter*” başlıklı çalışmalarında ele aldıkları Halide Edip Adıvar'ın *The Clown and His Daughter* adlı eseri de Adıvar'ın kendi kültürünü zihinsel çeviri sürecinden geçirerek İngilizce kaleme aldığı düşünülürse ilk gruba dahil edilebilir.

İkinci gruba örnek olarak ise yine Öztürk Kasar'ın (2020) “Çeviri göstergebilimi ile kent göstergebiliminin bütünleşik bağlamında özde çeviri kavramının incelenmesi” başlıklı çalışmasında incelediği İngiliz yazar Jason Goodwin'in *Janissary Tree* başlıklı eseri verilebilir. Goodwin bu eserinde ve bunu takip eden serinin diğer eserlerinde 19. yüzyıl sonu İstanbul'unda geçen kimi olayları anlatır. Söz konusu olaylar erek okur olan İngiliz okurlar için son derece yabancı kalmakta, dolayısıyla, eser okurda çeviri etkisi yaratmaktadır.

İkinci gruba diğer bir örnek de Didem Tuna ve Begüm Çelik'in (2021) kaleme aldıkları “From wiping out of the meaning to overt-interpretation: The translator as covert co-author in rewriting of İstanbul” başlıklı çalışmalarında göze çarpar. Söz konusu çalışmada İstanbul imgesinin yazınsal metin aracılığıyla nasıl oluşturulduğu ve çevirmenin bu imgeyi nasıl ele aldığı anlatılmıştır. Söz konusu çalışmada ele alınan Eric Ambler'in yazdığı *The Light of Day* başlıklı eser ikinci gruba örnektir, zira eserde yer alan İstanbul imgesi yazarın zihinsel çeviri sürecinin bir sonucudur.

Her ne kadar böyle bir sınıflandırma yapmasa da Umut Can Gökduman'ın (2018) “‘Yabancı dil yaratımı’ ve ‘kökensiz çeviri’ kavramları üzerinden bir çeviriyi okumak” başlıklı çalışmasında ele aldığı Fransız yazar Gentile Arditty Püller'in, *Moisson de Cendres* adlı romanı da bu şekilde ele alınabilir. Gökduman, Püller'in kaynak metni oluştururken adeta bir nevi yazar/çevirmene dönüştüğünü ve bir çeviri etkinliği gerçekleştirdiğini ifade ederek, “özde çeviri” ve “aslına çeviri” kavramlarının Fransızca karşılıkları olan “traduction en filigrane” ve “rétro-traduction” kavramlarına atıfta bulunur.

Bu ikinci grupta yer alan metinler yabancı dilden anadile doğru bir zihinsel çeviri işleminden geçmişlerdir. Öztürk Kasar'ın (2020, s. 5) da ifade ettiği gibi bu ürünlerin çıkış noktasında yazarın bu yabancı diyara duyduğu hayranlık gibi olumlu güdülenmeler söz konusu olabileceği gibi kınama, hor görme gibi olumsuz tepkiler de yer alabilir; kimi zaman da tarafsız bir yaklaşımla davranmak söz konusu olabilir. Yukarıda alıntılanan çalışmalarda da bahsedildiği üzere, yabancı bir dünyanın çok iyi tanınmasını gerektiren bu tür bir üretimde her şeye karşın kimi algılama farklılıkları da mevcut olabilir ve bu farklılıklar metinde bir iz bırakabilir.

Bu makalenin konusu olan *Lady Who*'nun, öncelikle bir özde çeviri olarak, Öztürk Kasar'ın ele aldığı ikinci kategoride (yabancı bağlamdan öz bağlama giden özde çeviriler) yer alan bir yapıt olduğu söylenebilir. Türkiye'de, özellikle İstanbul ve Aydın'da geçen romanda, altmış yıllık bir sürede, Türk aile hayatı, değer yargıları ve yaşantısı kent göstergelerinin doğal diliyle yansıtılmıştır. Eser, aslında Erkan'ın geçirdiği zihinsel çeviri sürecinin bir sonucudur. Yine ikinci kategoride belirtildiği üzere bu ürünün de çıkış noktalarından biri yazarın Türkiye'ye duyduğu hayranlık ve sevgi gibi olumlu güdülenmelerdir. Erkan kitabında Türkiye ile ilgili şu olumlu yoruma yer vermiştir:

Bence Türkiye'yi hem benzersiz hem de anlaşılması güç kılan şey kendi coğrafi sınırları içindeki çelişki ve çeşitliliktir. Anadolu'nun renkli geçmişi, kültürü ve dinsel özellikleri düzlüklerinde yüzyıllardır boy gösteren çeşitli gezgin kavimlerin yaptığı, tarımla, savaşlarla ve geride bıraktıkları tabakalar halindeki uygarlık izleriyle biçimlenmiştir. Bu bazen ürkütücü görünebilir ama bence en güzel yanı büyüleyici olmasıdır. Anadolu'nun birçok yerine gittim, çok ilginç insanlarla tanıştım ve mahalli özelliklerinin tadını çıkardım (2021, s. 173).

Yazarın Türk kültürüne hayranlığını ve Türk geleneklerine bağlılığını ifade eden bir başka yorumu da şu şekildedir:

Hayatı kutlamayı ve kırsalda yaşamayı çok seven bir aile olarak, bayram, düğün, cenaze, özel bayramlar gibi yerel geleneklerin çoğuna katıldım, bayraklar asıp Atatürk tişörtleri giydim. Bana yalnızca bir gelenek söyleyin, seve seve katılırım! (Oksijen, 2021).

Yukarıdaki alıntılardan da tahmin edileceği gibi arkasında yatan neden ne olursa olsun bir özde çevirinin özelliklerinden biri sayılabilecek kültürel unsurlar eserde yoğun şekilde yer almaktadır. Erkan'ın kişisel yaşamı ile Türkiye'ye özgü mahalli özellikler eserde bir arada anlatılmıştır. Erkan, Galler'de doğup büyümüş farklı bir coğrafya, kültür ve dine mensup biri olarak erek kitlesine, yani İngilizce okuyan batı dünyasına, uzun yıllardır yaşadığı ve benimsediği bir yabancı kültürü anlatır. Erkan, Kasım 2021'de Sakıp Sabancı Müzesi'nde kitabının tanıtımında, bu durumu "bu ülkede değişen şeylerin hayatımın seyriyle yakından ilişkili olduğunu fark ettim" diye ifade eder (Kandemir, 2021). Yazar, Türkiye'de geçirdiği altmış yıllık süreyi, bu sırada tanıştığı insanları, İstanbul'un değişim sürecini kendi gözlem ve hikayeleri yoluyla aktarmak üzere yola çıkmasında ona ilham veren şeyin torunlarına yıllar önce onu bir yabancı olarak bağrına basan Türkiye'yi daha yakından tanıtmak olduğunu da ifade etmiştir. Erkan'ın anıları 1960'lar, 1970'ler ve 1980'lerin İstanbul'una uzanır ve anlatıları, Türkiye'nin ilk First Leydisi Latife Hanım'la yediği öğlen yemeği dahil o zamanın sıra dışı kişilerini de kapsar (*DidimVoices*, 2022).

Dolayısıyla, Erkan'ın kitabı kaleme alırken olumlu duygularla hareket ettiğini ve kendi kültüründen olan İngilizlere Türkiye'nin zenginliğini aktarmak istediğini, bunu yaparken de yoğun olarak Türk kültürüne özgü öğeler kullandığını söyleyebiliriz. Buna ek olarak yazarın Türkiye'de yaşayan arkadaşlarına bir İngilizin gözünden Türkiye'yi anlatmak istediğini şu sözlerinden çıkartabiliriz:

Kitabı İngilizce yazdım ama doğal olarak Türkçe konuşan arkadaşlarımda da o yılları benimle yaşamasını istedim. Bildiğim bir şey varsa Türkiye'yi ziyaret eden herkesin ülkenin doğal güzelliğine hayran olduğu ve insanların misafirperverliği ve nezaketinden çok etkilendiği. Uluslararası moda dergilerinden birinden yabancı bir gazeteci gelmişti İstanbul'a, Nişantaşı'nda yürürken, Nişantaşı'nda yürüyen kadınların Londra ya da New York sokaklarında yürüyenlerden daha şık olduğunu söylediğini hatırlıyorum (Oksijen, 2021).

Bu alıntıda kastedilen kavramın eserin aslına çevirisi olduğunu söylemek hatalı olmaz. "Aslına çeviri" sürecini diğer çeviri süreçlerinden ayrı tutmak gerekir. Özde çeviriye dahil olan iki dil ve kültür olduğunu kabul edersek, ki bu bizim örneğimizde Türkçe ve Türk kültürü ile İngilizce ve İngiliz kültürüdür, söz konusu eserde yer alan zihinsel çeviri sürecinin Türkçeden İngilizceye yapıldığını söyleyebiliriz. Daha sonra ise eser, Zeynep Avcı'nın çevirisiyle, özde çevirinin çıkış noktası olan Türkçeye yani tekrar aslına dönmüştür. Aşağıda yer alan bölümde bu iki durum temsili örnekler ile daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. Yöntem ve inceleme: Özde çeviri *Lady Who* ve aslına çevirisi *Kim Bu*'da yer alan kültürel öğeler

Farklı bir anadile sahip ve başka bir kültürün içinde doğup büyüyen yazarın, kendi verdiği röportajlarından da hareketle, Türkiye'de yaşadığı yılları anadilinde anlattığı kitabını İngilizcesinden okuyacak okurları düşünerek yazdığını varsayabiliriz. Bu varsayımdan hareketle, büyük bir olasılıkla yazarın kendisine de Türkiye'de farklı veya ilginç gelen, ilk başta anlamakta zorlandığı unsurların izlerini sürebilmek için, bu çalışmada, yoğun bir şekilde yer alan ve yazarın zihinsel çeviri izlerinin gözlemlenebildiği kültürel öğelere odaklanılmıştır. Bu öğelerin ilk olarak Erkan'ın zihninde nasıl İngilizceye aktarıldığı, sonrasında ise Türkçeye nasıl geri döndürüldüğü irdelenmeye çalışılacaktır.

Lady Who başlıklı anı biyografi incelenirken kitaptaki kültürel öğeler, özde çevirilerin incelendiği farklı çalışmalarda (Öztürk Kasar, 2020; Öztürk Kasar & Gülmüş Sırkıntı, 2021) kültürel göstergeler incelenirken kullanılan sınıflandırmalar göz önünde tutularak alt başlıklara ayrılmıştır. Dolayısıyla, Erkan'ın özde çeviri olarak nitelediğimiz *Lady Who* başlıklı romanı ve Zeynep Avcı tarafından yapılan Türkçe aslına çevirisi *Kim Bu* şu başlıklar altında incelenecektir: Özel adlar (yer adları, kişi adları, eser adları, kurum ve kuruluş adları), hitap biçimleri, deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, tarihi öğeler, dini öğeler, yemek kültürüne ilişkin öğeler, toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler (Göz önünde bulundurulmuş sınıflandırmalar için bkz. Öztürk Kasar, 2020; Öztürk Kasar

& Gülmüş Sırkıntı, 2021). Kaynak metinde yer alan kültürel ögeler listelendikten sonra erek metindeki karşılıkları bulunmuş, ardından içlerinden temsili örnekler belirlenerek, sınıflandırılmıştır.

3.1. Özel adlar

Çalışmaya konu olan kitap incelendiğinde, yukarıda belirtilen nedenler dolayısıyla, Türk kültürüne ait yazar, sanatçı, sanat yapıtları, sanat olayları ve yerlere ait özel adların yoğun olması beklenen bir şeydir. Bu özel adları yer adları, kişi adları, eser adları, kurum ve kuruluş adları olarak alt gruplara ayırmanın örnekleri incelemede kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür. İncelenecek ögeler tüm çalışma boyunca görünürlüğü sağlama açısından hem özde çeviride hem aslına çevirilerde koyu puntolarla belirginleştirilmiştir. Yazarın italik veya tek tırnak kullandığı kısımlar aynen aktarılmıştır.

3.1.1. Yer adları

Bu başlık altında yer adları ele alınacak ve kullanılan çeviri stratejileri göz önünde tutularak karşılaştırmalı bir inceleme yapılacaktır. Aşağıdaki tablolarda benzer stratejilerin uygulandığı örnekler bir arada ele alınacağı için örnekler toplu olarak verilmiş, ardından değerlendirmelere geçilmiştir.

Örnek 3.1.1.1

Özde Çeviri	Off again, we stopped at Narmanlı Han, a charming han , 'Caravanserai' to leave a note for Aliye Berger-Bronai, artist, socialite and friend of the Arbels, who was the youngest of six siblings born into the prominent Shakir family of Istanbul and held court in her artistic salon in Beyoğlu, before arriving at the oldest and shortest underground funicular railway in Europe, built in 1875. (2021, s. 25)
Aslına Çeviri	Tekrar yola düşerek Narmanlı Han'a yöneldik; sosyetik bir sima ve Arbellerin dostu olan sanatçı Aliye Berger-Boronai'ye bir not bırakacaktık. Aliye Hanım İstanbullu ünlü Şakir ailesinin altıncı çocuğunun en küçüğüydü ve atölyesi Beyoğlu'ndaki dünyanın en kısa yeraltı ulaşım aracı olan 1875'te yapılmış Tünel'e yakındı. (2021, s. 25)

Örnek 3.1.1.2

Özde Çeviri	In 1968, Nuri Bey purchased Çürüksu Mehmet Pasha Yalısı, an 18th century <i>yalı</i> 'waterside residence' in dire need of repair set in a garden overlooking Leandros (Maidens') Tower in the Sea of Marmara from his friend, Belkıs (Çürüksulu) Râtib. (2021, s. 35)
Aslına Çeviri	Nuri Bey 1968'de dostu, Çürüksulu Belkıs Hanım'dan 18.yüzyılda yapılmış, Kız Kulesi'nin karşısında, geniş bir bahçe içinde ve ciddi bir onarıma ihtiyacı olan Çürüksulu Yalısı'nı satın aldı. (2021, s. 35)

Örnek 3.1.1.3

Özde Çeviri	The name of the first bridge recently changed to 15 Temmuz Şehitler Köprüsü (15th July Martyrs' Bridge) . I call the bridges First, Second and Third. (2021, s. 136)
Aslına Çeviri	Birinci köprüsünün adı daha sonra 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olarak değiştirildi. Ben onlara Birinci, İkinci ve Üçüncü köprü diyorum. (2021, s. 136)

Örnek 3.1.1.4

Özde Çeviri	On a warm, summer evening, what could be more satisfying than a glass of wine on the lawn of the outer court of Topkapı Palace before settling under the high dome of Hagia Eirene , nesting home to musically inclined birds who perch in silent reverence as music fills the air in one of the most beautiful Byzantine churches in the city? (2021, s. 142)
Aslına Çeviri	Ilık bir yaz akşamında şehrin en güzel kiliselerinden biri olan , konser başladığında müzik sever kuşların sessizce sütunlara tünediği Aya İrini'nin kubbesi altına geçmeden önce Topkapı Sarayının dış avlusunda bir kadeh şarap içmekten güzel ne olabilir? (2021, s. 142)

Örnek 3.1.1.5

Özde Çeviri	Erol Tabanca was born in the city of Eskişehir, (the ancient Phrygian city of Dorylaeum) in central Anatolia which lies along the Porsuk River. (2021, s. 200)
Aslına Çeviri	Erol Tabanca Orta Anadolu'da eskiden Dorlion adında bir Frigya şehri olan ve Porsuk çayı kıyısındaki Eskişehir'de doğmuştu. (2021, s. 200)

Örnek 3.1.1.6

Özde Çeviri	Eskişehir , a town meandering around the Porsuk River means Old City which it certainly was[...] (2021, s. 203)
Aslına Çeviri	Porsuk çayının çevresinde kurulu Eskişehir günümüzde[...] (2021, s. 203)

Örnek 3.1.1.7

Özde Çeviri	In those days it was called Çirkinceköy, 'ugly village' , a ploy by the Greeks to ward off nosy Turks from neighbouring villages[...] Visiting in 1926, the governor of İzmir was astonished to find such a charming village nestling amongst in a forest and renamed it Şirince Köyü 'Pretty village' . (2021, s. 209)
Aslına Çeviri	O zamanlar meraklı komşuları Türk köylülerine karşı tavrı olarak Rumlar bu köye Çirkinceköy adını vermişler[...] 1926'da burayı ziyaret eden İzmir Valisi orman içinde bu kadar güzel bir köy görünce ona Şirince adı vermiş. (2021, s. 209)

Örnek 3.1.1.8

Özde Çeviri	We drove back to the village stopping outside the crowded cafe for Aydın to shout, 'Follow me Çinçin, Çinçin ' and sped off. (2021, s. 113)
Aslına Çeviri	Köye dönüp kalabalık kahvenin önünde durduğumuzda Aydın, "Beni takip edin, Cincin Cincin! " diye bağırdı ve hızla yola koyuldu. (2021, s. 113)

Örnek 3.1.1.9

Özde Çeviri	[...]Hamza Erkan was sent to open a bank in Erzurum, a small town in Eastern Turkey . (2021, s. 119)
Aslına Çeviri	Hamza Erkan genç bir müdürken bir bank şubesi açmak için Erzurum'a gönderilmişti. (2021, s. 119)

Yukarıda temsili örnekleri verilen özel yer adlarının çevirisine baktığımızda yazarın örneklerin büyük bir kısmında yer adlarının önce Türkçelerini yazdığını (örn: Narmanlı Han) bunların hemen ardından İngilizce açıklamalarını (örn: a charming han, 'Caravanserai' [büyüleyici bir han, Kervansaray]) verdiğini görürüz. Mesela, Örnek 3.1.1.2'de yazar İngiliz okur için Kız kulesinin yerini, yalı ve konak kavramlarını bir çevirmen gibi açıklamalar yaparak (örn: Leandros (Maidens') Tower in the Sea of Marmara [Marmara denizinde Leandros (kız) kulesi]) anlatmıştır.

Yazar, Türkçe bıraktığı özel yer adlarını italik harflerle yazmıştır. Açıklamalarını kimi zaman tek tırnak (örn: 'Caravanserai') kimi zaman da parantez içine (örn: (the ancient Phrygian city of Dorylaeum)) olarak görünür hale getirmiştir. Kişi adlarını ilgilendiren bir yorum olmakla birlikte, Örnek 3.1.1.1'de de geçtiği üzere, Erkan, zaman zaman özel adların yazılışlarını İngilizcedeki sesletimlerini dikkate alarak (örn: Shakir family) yazmıştır. Eserin bu yönleriyle de özde çeviri özellikleri gösterdiğini, yazarın tıpkı bir çevirmen gibi geçirdiği zihinsel çeviri sürecinin ardından bir filigran gibi gizli olan kültürü ön plana çıkartmak için müdahalede bulunarak yer isimlerini İngiliz okurun okuyacağı hale getirdiğini söyleyebiliriz.

Aynı özel adların Türk okur için yapılan aslına çevirisine bakıldığında ise bu açıklamaların Türk okur için gerekli olmadığı düşünülerek, yalnızca adların Türkçeye aktarıldığı, açıklamaların ise silindiği gözlemlenmiştir. Aslına çeviri yapılırken, çevirmen Zeynep Avcı'nın Türk okuru göz önünde bulundurarak çeviri yaptığı ve Türk kültürüne ait özel isimleri aslına çevirdiği gözlemlenmiştir. Örnek 3.1.1.4'te İstanbul'da yer alan Aya İrini'den bahsedilmektedir, söz konusu kilise "one of the most beautiful Byzantine churches in the city" [şehirdeki en güzel Bizans kiliselerinden biri] olarak İngiliz okur için açıklanmıştır. Aslına çevirisinde ise bu açıklama "şehrin en güzel kiliselerinden biri" şeklinde verilmiş, kilisenin bir Bizans kilisesi olduğu bilgisi silinmiştir. Bunun nedeni Türk okur için "kilise"nin tüm Hıristiyan dünyasını simgeleyen bir ibadet yeri olması olabilir. Kilisenin hangi mezhebe ait olduğu (örn: Bizans, Anglikan) İngiliz okur için önem arz ederken Türk okur için bunun belirtilmesi bu tür bir bağlamda gerekli görülmemiş olabilir. Dolayısıyla aslına çeviride çevirmen daha az ayrıntı vermiştir. İncelenen örneklerden sadece Örnek 3.1.1.5'de Eskişehir ile ilgili verilen tarihi bilgi (eskiden Dordion adında bir Frigya şehri olan ve Porsuk çayı kıyısındaki Eskişehir) büyük bir olasılıkla Türk okur için de bu tarihi bilginin yararlı olacağı düşünülerek aslına çeviride tutulmuştur.

Öztürk Kasar'ın (2020, s. 5) belirttiği üzere özde çevirinin söz konusu olduğu "bu tür bir üretimde her şeye karşın kimi algılama farklılıkları de mevcut olabilir." Galli Erkan Türkiye'de uzun yıllar yaşamış, Türkçeyi öğrenmiş, kültürünü özümsemiştir, ancak özellikle Örnek 3.1.1.8'e ve Örnek 3.1.1.9'a bakıldığında bu algılama farklılıkları daha net anlaşılabilir. Örnek 3.1.1.8'de geçen Aydın'da yer alan "Cin Cin kalesi"ni yazar "Çinçin" olarak aktarmıştır. Her ne kadar internet üzerinden yapılan araştırmalarda bu tür bir bulguya rastlanmadıysa da bu özel adın halk arasında bu şekilde sesletiliyor olması da olasılıklar dahilindedir. Ancak bu düşük bir olasılıktır çünkü aslına çevirisinde çevirmen bu özel adı düzeltmiş ve Türkçede geçtiği şekliyle "Cin Cin" olarak kullanmıştır.

Örnek 3.1.1.8'de ise Erzurum ilini anlatmak için de yazar "a small own in Turkey" [Türkiye'nin doğusunda küçük bir kasaba] şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Kitapta Erzurum şehrinin konu olduğu tarihte her ne kadar şehir görece az gelişmiş ve günümüzdeki kadar büyük olmasa da 'küçük bir kasaba' açıklamasının bu şehri tanımlamaktan uzak olduğu söylenebilir. Aslına çeviride Avcı bu açıklamaya yer vermemiştir.

3.1.2. Kişi adları

Kişi adları açısından da iki dil ve kültür arasında farklılıklar vardır. Yazar, eserin daha en başında, kitabın başlığına da ilham olan bir anekdot anlatır, kendi adına göndermede bulunan "Kim" isminin Türkçe karşılığı itibari ile yarattığı yanlış anlaşılmalardan bahseder:

Many people in Britain use endearing nick-names left over from their childhoods and the title of this book is a pun on my nick-name which is Kim and was fine until I came to Turkey. But in Turkish, Kim means 'Who' which is rather unfortunate and is met first with a look of surprise, a pause and then a smile and hoots of laughter. Conversation goes something like this:

‘Merhaba, senin ismin ne?’ (What is your name?) – Benim ismim, Kim (My name is who), ‘Ne?’ (What) – ‘Kim’ (Who) and on it goes but it broket he ice, I made friends and no-one ever forgets my name. (2021, s. 6).

Britanya’da pek çok kişi sevimli çağrışımları olan, çocukluktan kalma takma adlar kullanır. Bu kitabın başlığındaki Kim de benim takma adımdı ve Türkiye’ye gelene kadar her şey yolundaydı. Kelimenin Türkçe karşılığı nedeniyle adım önce şaşkınlıkla sonra ya bir tebessümle veyahut kahkahalarla karşılanıyordu. Şöyle sohbetlere yol açabiliyordun:

“Merhaba, adınız ne?”

“Adım Kim.”

“Ne?”

Böyle başlıyorduk, derken sohbet geliştikçe buzlar eriyordu. Bu sayede Türkiye’de tanıştığım, dost olduğum hiç kimse adıma unutmadı. (2021, s. 6)

Kişi adlarının en belirginlerinden olan bu örnek dışında da pek çok örnek incelenmiştir, aşağıda temsili olarak seçilmiş üç örnek anlatılmıştır.

Örnek 3.1.2.1

Özde Çeviri	The Park Hotel’s spacious dining-room, with its pristine white linen and embossed silver cutlery, served famous guests such as Mustafa Kemal Atatürk, writer Yahya Kemal and Prime Minister Adnan Menderes. (2021, s. 30)
Aslına Çeviri	Park Otelin ferah yemek salonu eski tarz beyaz masa örtüleri ve işlemeli gümüş yemek takımlarıyla Mustafa Kemal Atatürk, Yahya Kemal, Adnan Menderes gibi birçok ünlü misafire hizmet etmişti. (2021, s. 30)

Örnek 3.1.2.2

Özde Çeviri	The most popular names at the time were patriotic, nationalist, professional, and place of birth. Here are a few surnames: <i>Çiftçi</i> - farmer, <i>Erkan</i> - blood of a soldier, <i>Tabanca</i> - gun, <i>Erkara</i> - black soldier, <i>Mardin</i> - birthplace, <i>Hammamcıoğlu</i> – son of a bathkeeper, <i>Pirinçcioğlu</i> – son of a ricegrower, <i>Eczacıbaşı</i> – head chemist. (2021, s. 82)
Aslına Çeviri	O sırada yurtsever, milliyetçi ya da mesleki durumunu ve doğum yerini belirten soyadları makbulmüş. Çiftci, Erkan, Tabanca, Erkara, Mardin, Hamamcıoğlu, Pirinçcioğlu, Eczacıbaşı gibi. (2021, s 82)

Örnek 3.1.2.3

Özde Çeviri	She sent a copy of <i>The Sabres of Paradise</i> to Aydın, signed, ‘for Shaplı Aydın O. Erkan’, from a proud new member of the family, Shouanette¹ , the author Lesley.’ (2021, s. 94) Footnote 1: Shouanette was the beloved wife of Imam Shamil
Aslına Çeviri	Aydın’a <i>Cennetin Kılıçları</i> kitabının imzalı nüshasını gönderdi. İthafa şöyle yazmıştı: “Shaplı Aydın O. Erkan için, ailenin gururlu bir üyesi Shouanette’den¹ , yazan Lesley.” (2021, s. 94) Dipnot 1: Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi

Arka planında İstanbul, Aydın gibi Türk şehirlerinin geçtiği bu kitapta adı geçen kişilerin birçoğu da doğal olarak Türk’tür. Yazar altmış yılını geçirdiği ülkedeki anılarını anlatırken bir yandan da Türkiye ve Türkiye’deki gelişmeler, buradaki siyasi ve sosyal yaşam hakkında da bilgi vermektedir. Tıpkı yer adlarında olduğu gibi kişi adlarının geçtiği yerlerde de İngiliz okur için eklemeler yapmıştır (örn: writer Yahya Kemal and Prime Minister Adnan Menderes [yazar Yahya Kemal, başbakan Adnan Menderes]) ya da Örnek 3.1.2.2’deki gibi Türkiye’de kullanılan soyadların düz anlamlarını vermiştir. Ancak bu noktada yazarın zihinsel bir süreçten geçerek gerçekleştirdiği özde çeviride yaptığı

açıklamalarda “bir yazar” olarak adlandırdığı Yahya Kemal'in Türkiye’de daha çok şair kimliği ile ön plana çıktığını da eklemek gerekir. Dolayısıyla özde çevirideki algılama farklılıkların izlerine kişi adlarının çevirisinde de rastlamak mümkündür.

Söz konusu isimler kendi coğrafyasına dönerken, bu kez Türk okur göz önünde bulundurularak bir çeviri yapılmış, doğal olarak Türk kültüründe tanınan bu isimlerdeki açıklamalar kaldırılmıştır. Dolayısıyla bu sırada Erkan'ın Yahya Kemal'i bir yazar olarak tanıdığı, bildiği bilgisi de yok olmuştur.

Örnek 3.1.2.3'te ise özel ad özde çevirisinde dipnot kullanımı dikkat çekmektedir. Yazın çevirisinde zaman zaman başvurulan çeviri yöntemlerinden biri olan dipnotlar okur için yeterince açık olmayan yerlerde ek bilgi vermek amacıyla yazar, çevirmen ve editörler tarafından kullanılır. Yazar da burada İngiliz okur için gerekli gördüğü bilgiyi dipnot şeklinde vermeyi tercih etmiştir. Özel adın aslına çevirisinde de büyük bir olasılıkla bu tarihi bilginin genel okur tarafından bilinmeyeceği öngörüsüyle dipnot korunmuş ve hatta Imam Şamil, Şeyh Şamil olarak Türkçeleştirilirken eşi Shouanette olarak, muhtemelen söz konusu not bu şekilde olduğu için, İngilizcede sesletildiği şekilde, bırakılmıştır.

3.1.3. Eser adlar

Aşağıda bazı örneklerini incelediğimiz eser adları romanda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Erkan'ın Türk kültürüne sadece Türkiye’de yaşamak suretiyle değil söz konusu eserleri okuyarak da aşinalık kazandığı düşünüldüğünde bu eser adları önemlidir.

Örnek 3.1.3.1

Özde Çeviri	I didn't see much of the town on that occasion, but I did catch a glimpse of the huge rock above the town, which had inspired writer, Yaşar Kemal, first Turkish writer to be nominated for the Nobel Prize in Literature, to write, <i>İnce Memed (Mehmed, My Hawk)</i> . He wrote a novel in 1960's called <i>Tek Kanatlı Bir Kuş (One Winged Bird)</i> , which was recently published 40 years since it was written, about the fear which spreads in society like a contagious disease. (2021, s. 69)
Aslına Çeviri	O gidişimde şehri iyi gezememişim ama <i>İnce Memed</i> romanıyla meşhur, Türk yazarlar içinde Nobel Edebiyat Ödülü'ne ilk kez aday gösterilen Yaşar Kemal'e ilham kaynağı olan, şehrin ortasında devasa kaya dikkatimi çekmişti. <i>Tek Kanatlı Kuş</i> romanı askerliğini yaptığı Kayseri'deki bu kayadan söz eder ve toplumda hastalık gibi yayılan korkuyu anlatır. (2021, s. 69)

Örnek 3.1.3.2

Özde Çeviri	His biography of 'Atatürk, The Rebirth of a Nation' written in 1964, is considered the definitive work on the life of the founder of the Turkish Republic. (2021, s. 138-139)
Aslına Çeviri	1964'te yazdığı <i>Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu</i> , kitabı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu üstüne kusursuz bir çalışma olarak kabul edilir. (2021, s. 139)

Örnek 3.1.3.3

Özde Çeviri	Hatem Ete and Coşkun Taştan wrote in the introduction to <i>The Gezi Protests</i> that it was one of the most striking social-political developments in Turkey in recent history [...] (2021, s. 206)
Aslına Çeviri	<i>Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri</i> adlı kitaplarının sunuşunda Hatem Ete ve Coşkun Taştan [...] Türkiye'nin yakın tarihindeki en çarpıcı toplumsal ve siyasal gelişmeler olduğunu [...] yazdılar. (2021, s. 206)

Kitap adlarının özde çevirisinde Erkan Türkçe kitapları Türkçe adlarıyla (örn: *İnce Memed*) aktarmış yanlarına parantez içinde İngilizcelelerini (örn: *Mehmet, My Hawk*) yazmıştır.

Yazar, bu bölümdeki ikinci ve üçüncü örneklerde ise İngilizce kitapların adlarını İngilizce olarak bırakmıştır. İkinci örnekte İskoçyalı tarihçi Lord Kinross'un Atatürk ile ilgili kitabının adının yanına bu kitabın bir biyografi olduğu bilgisini eklemiştir. Aslına çevirilerinde kitapların yalnızca Türkçe adları yer almış ve *Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu* adlı kitabın bir biyografi olduğu bilgisi çıkarılmıştır.

Bu bölümdeki son örnekte *The Gezi Protests* olarak kitabın İngilizce baskısında kullanılan adına yer verilmiştir. Aslında kitap İngilizcede *The Gezi Park Protests* olarak basılmıştır. Aslına çeviride ise kitaptan Türkçede yayımlanan adıyla *Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri* şeklinde bahsedilmiş ve kitabın adı aslına dönmüştür.

3.1.4. Kurum ve kuruluş adları

Eser boyunca kamu kurum ve kuruluşlarına ve özel şirket isimlerine sıklıkla atıfta bulunulduğu görülmüştür. Aşağıdaki örneklerde atıfta bulunulan bu kurum, kuruluş ve şirket isimlerinden iki tanesi temsili olarak incelenecektir.

Örnek 3.1.4.1

Özde Çeviri	In 1995 he returned Turkey and founded Polimeks, a construction company , with Cem Siyahi, his best friend from primary school in Eskişehir. (2021, s. 202)
Aslına Çeviri	1995'de Türkiye'ye dönerek Eskişehir'de ilkokulu birlikte okuduğu, en iyi dostu Cem Siyahi ile Polimeks'i kurdu. (2021, s. 202)

Örnek 3.1.4.2

Özde Çeviri	It was with great dismay the Milli İstihbarat 'secret police' learned of her presence and she was arrested. (2021, s.101)
Aslına Çeviri	Milli İstihbarat onun kim olduğunu öğrenince dehşete kapılmış ve bu yüzden tutuklanmış. (2021, s. 101)

Örnek 3.1.4.1'de özde çevirmen zihinsel çeviri sürecinde özel şirket (Polimeks) adının yanına şirketin niteliğini (inşaat şirketi) eklemeye gereği duymuştur. Bu örneğin aslına çevirisinde ise çevirmen şirketin adını Türkçeye aktarırken İngilizce kitaptaki açıklamayı eklemeye gereği duymamıştır.

Örnek 3.1.4.2'de ise yine karşımıza bir algılama farklılığı ya da bir ifade farklılığı çıkmaktadır. Erkan'ı bir "çevirmen" olarak kabul ettiğimiz takdirde her ne kadar özgün bir yapıtı inceliyor da olsak bu metnin arka planında yazarın zihninde gerçekleşen bir çeviri sürecinin varlığı açıkça ortadadır. Yazar resmi kurumun adını "Milli İstihbarat" olarak Türkçe adıyla bırakarak italik harflerle yazmış, hemen ardından da "secret police" [gizli polis] olarak bir açıklama yapmıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı gizli polis değil bir istihbarat kurumudur. Dolayısıyla özde çeviride bir anlamsal farklılık doğmuştur. Kitabın aslına çevirisinde ise sadece kurumun adı verilmiş, bu açıklama eklenmemiş, dolayısıyla Erkan'ın zihnindeki süreç ve algılama farklılığı aktarılmamıştır.

3.2. Hitap biçimleri

Eserde Türkçeye özgü hitap biçimleri yoğun olarak yer almaktadır. Erkan'ın bunlar üzerine kafa yordüğünü kitabın ön sözünde hitap biçimlerine dair yaptığı açıklamadan da çıkartabiliriz:

Erkeklerin bazılarını Bey, kadınların bazılarını da Hanım olarak adlandırdım. Bu ünvanların insanların yaşlarına ya da mevkilerine saygı olarak kullanıldığını öğrendim. Ben de onlara, bana tanıştırdıkları şekilde hitap ettim (2021, s. 8).

Erkan'ın kitabın ön sözünde bahsettiği "bey" ve "hanım" hitapları dışında kalan hitap biçimlerinde de belli stratejileri uyguladığını aşağıdaki örneklerden görebiliriz.

Örnek 3.2.1

Özde Çeviri	Bedii Bey and Afife Hanım were a handsome couple. (2021, s.18)
Aslına Çeviri	Bedii Bey ve Afife Hanım etkileyici bir çiftti. (2021, s. 18)

Örnek 3.2.2

Özde Çeviri	'Ah Hıfzı Bekata Beyefendi (sir). Good man, one of us.' (2021, s. 53)
Aslına Çeviri	"Ah Hıfzı Bekata Beyefendi! İyi adamdır, bizdendir," dedi. (2021, s. 53)

Örnek 3.2.3

Özde Çeviri	' Kim Abla , 'sister' Kim Abla, Kim Abla.'(2021, s. 177)
Aslına Çeviri	" Kim Abla! Kim Abla! Kim Abla!" (2021, s. 177)

Örnek 3.2.4

Özde Çeviri	' Dede , grandfather would be proud.'" (2021, s. 179)
Aslına Çeviri	" Dedem gurur duymuştur." (2021, s. 179)

Örnek 3.2.5

Özde Çeviri	Necmettin Erbakan, known as hoca 'teacher' planted the seeds of pro-Islamic politics by strengthening ties with Muslim World rather than the West. (2021, s. 161)
Aslına Çeviri	Kendisine " Hoca " denen Necmettin Erbakan bağlarını Batı'dan çok Müslüman dünyasıyla güçlendirerek açıkça İslam yanlısını siyasetin temellerini attı. (2021, s. 161)

Erkan, hitap biçimlerini, kitabın ön sözünde ve çalışmanın başında da belirtildiği üzere, Türklerle tanıştırıldığı şekilde (örn: Afife Hanım) aktarmaktadır. Örnek 3.2.1'de görüldüğü üzere İngilizce kitabında Türkçe hitapları korumuş (örn: Bedii Bey) ve melez bir dil yaratmıştır, alan yazına bakıldığında çeviri eserlerin melez bir tür olduğu üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların ışığında, söz konusu eserin özgün olarak kaleme alınmasına rağmen bu özelliği ile de bir çeviri gibi okunabileceğinin altını çizmek gerekir. Yazar kimi zaman da aynen aktardığı Türkçe hitap biçiminin yanına parantez içinde (örn: Beyefendi (sir)) veya tek tırnak içinde (örn: 'Kim Abla, 'sister') İngilizcesini eklemiştir. Yanına açıklamasını yaptığı Türkçe hitapları zaman zaman italik harflerle yazdığı da gözlemlenmiştir. Tüm örneklerin aslına çevirilerinde açıklamalar silinmiş, italik harfler kullanılmamıştır.

Bu bölümdeki son örnekte yer alan hitap biçimi ise diğer örneklerdeki hitaplardan kısmen farklıdır. Türkiye'de bir dönem başbakanlık yapmış olan Necmettin Erbakan için kullanılan "hoca" lakabı Türkçede iki anlama gelmektedir. Birincisi İTÜ üniversitesinde yapmış olduğu üniversite hocalığına bir göndermedir, diğeri de siyasal İslam'ın lideri olarak görüldüğü için İslami bir ünvan olan hocadır. Özde çeviride açıklama olarak kullanılan "teacher" [öğretmen] sözcüğü bu iki karşılığı da açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de öğretmen hitabı daha çok ilk ve orta eğitimde kullanılmaktadır. Bu örneğin aslına çevirisinde ise "Hoca" hitabı ikili tırnak içine alınmış ve ilk harfi büyük harfle yazılmıştır. Herhangi bir açıklama eklenmemiştir, dolayısıyla aslına çeviride, özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmektedir.

3.3. Deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri

Türkçenin zenginliği sayılan deyim ve deyişler, Erkan'ın Türk kültürünü anlamaya çalıştığı yıllar boyunca sıklıkla karşısına çıkmıştır. Aşağıdaki örneklerde bunların bir kısmı incelenmiştir.

Örnek 3.3.1

Özde Çeviri	One nurse used to hiss and spit around her, muttering ' <i>tu tu çok çirkin, çok çirkin</i> ' ('very ugly, very ugly') under her breath whenever she was around the baby. (2021, s. 44)
Aslına Çeviri	Hemşireler ne zaman biri bebeğe yaklaşırsa tıslayıp bebeğin etrafına tükürüyor, " Tu tu tu, çok çirkin, çok çirkin, " diyerek mırıldanıyordu. (2021, s. 44)

Örnek 3.3.2

Özde Çeviri	Philanthropy in Turkey is an age-old custom, the continuation of what was then called <i>a vefa borcu</i> ' a debt of gratitude, giving back to society '. (2021, s.129)
Aslına Çeviri	Türkiye'de hayır işleri asırlardır devam eden bir gelenektir ve " vefa borcu " deyişinin sürüp gitmesi gibidir. (2021, s. 129)

Örnek 3.3.3

Özde Çeviri	They listened in silence, nodded in agreement and with a ' <i>Başınız sağolsun – our condolences</i> ', we shook hands and they left . (2021, s. 188)
Aslına Çeviri	Sessizlik içinde dinlediler, başlarını sallayarak kabul ettiklerini belirttiler, başsağlığı dileklerini iletiler ; ardından el sıkışarak ayrıldık. (2021, s. 188)

Örnek 3.3.4

Özde Çeviri	'Kim, Rana bu adamı kaçırmamın , he is handsome, has perfect Anatolian manners, Rana kaçırmamın.' Now <i>kaçırmak</i> means to run away, escape , I was more concerned that the turkey was about to escape, fall on the floor, than a man escaping from my daughter before dinner. (2021, s. 200)
Aslına Çeviri	Türkçe, "Kim! Kim! Rana bu adamı kaçırmamın . Yakışıklı, mükemmel bir Anadolu erkeği. Rana kaçırmamın," diyordu. Kaçırmamın kaçmakla ilgili bir sözcük olduğunu biliyordum ama o sırada ilgilendiğim tek şey kızımdan kaçacak bir adamdan çok hindiye elimden kaçırıp yere düşürmektir. (2021, s. 200).

Örnek 3.3.5

Özde Çeviri	Besides, most days Nil and I were invited out to lunch or dinner - often together with my parents-in-law-to welcome back Nil after a five-year absence and out of curiosity to see the yabancı gelin . (2021, s. 29)
Aslına Çeviri	Ayrıca çoğu günler Nil ile birlikte ve sıklıkla anne babasının da katılımıyla öğle ya da akşam yemeğine davet ediliyorduk; genellikle amaç beş yıldır uzakta olan Nil'i ağırlamak ve yabancı gelini görmektir. (2021, s. 29)

Örnek 3.3.6

Özde Çeviri	There is a Turkish saying: ' My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it. ' (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler. (2021, s. 31)

Deyim, deyişler ve kalıplaşmış sözcük birlikteliklerinin aktarılması ile ilgili yukarıda verilen ilk dört örnekte inceleme boyunca özde çevirmen olarak kabul ettiğimiz yazar Erkan, Türk kültürünü yansıtan bu ifadeleri Türkçe bırakarak italik harflerle yazmış (örn: vefa borcu) ardından da kimi yerlerde tek tırnak içinde (örn: 'a debt of gratitude') kimi yerlerde parantez içinde kısa bir İngilizce açıklama (örn: very ugly, very ugly) ekleme gereği duymuştur. Aslına çevirilerinde sadece deyim, deyiş ve kalıplaşmış sözcük yazılmış, açıklamalara yer verilmemiştir. Dolayısıyla aslına çeviride, özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmektedir. Yalnızca Örnek 3.3.4'te "kaçmak ve kaçırmakla" ilgili espriyi (örn: I was more concerned that the Turkey was about to escape, fall on the floor, than a man escaping from my daughter [o anda bir erkeğin kızından kaçmasından çok hindinin kaçıp yere düşmesi ile daha çok ilgiliydim]) aktarmak için Türkçe açıklama verilmiştir (örn: "Kaçırmamanın kaçmakla ilgili bir sözcük olduğunu biliyordum"). Türkçede örnekte geçen bağlamda hindinin kişinin elinden kayıp düşmesi ifadesi daha doğru iken çevirmen Zeynep Avcı muhtemelen yazarın anadili olmayan bir dil olan Türkçede yaptığı zihinsel çeviriyi yansıtabilmek için bu bölümü "hindiye elimden kaçırıp yere düşürmekti" şeklinde çevirmiştir.

Örnek 3.3.5'te özde çeviride Türkçe "yabancı gelin" sözcük birlikteliği kullanılmıştır. Ancak diğer örneklerden farklı olarak yanına bir açıklama eklenmemiş, sadece başına "the" (the yabancı gelin) eklenmiştir. Bu şekilde melez bir metin etkisi uyandırılmıştır. Eserin aslına çevirisinde ise başa eklenen "the" ifadesinin çıkarıldığı görülmektedir.

Örnek 3.3.6'daki özde çeviride, yazar, "My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it" diyerek Türk kültüründeki kahve kültürünü ve "gönül ne kahve ister ne kahvehane gönül sohbet ister kahve bahane" özlü sözünü İngiliz okura anlatmaya çalışmıştır. Ancak aslına çeviride bu özlü söz yerine anlamı (örn: Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler) verilmiştir.

3.4. Tarihi ögeler

Türkiye'nin eski ve yakın tarihi eserde ele alınmıştır. Bu örnekler eserin özde çeviri özelliğini gözler önüne sermektedir. Buna ek olarak aslına çevirisinde uygulanan stratejiler, zaman zaman diğer yazın çevirilerinden uygulananlardan farklılık gösterebilmektedir.

Örnek 3.4.1

Özde Çeviri	Aydın's passion for politics came to the fore when in 1974 Turkey invaded Northern Cyprus in what Prime Minister Bülent Ecevit called, <i>Kıbrıs Barış Harekatı</i>, 'The Cyprus Peace Operation' in July and a second attack launched on 14th August of that year. (2021, s. 155)
Aslına Çeviri	1974 Temmuz'unda Türkiye'nin, Başbakan Bülent Ecevit'in öncülüğünde, "Barış Harekatını"ni başlatması üzerine Aydın'ın siyaset merakı ortaya çıktı. (2021, s. 155)

Örnek 3.4.2

Özde Çeviri	In 2014, after serving three terms as prime minister, Recep Tayyip Erdoğan was elected President. (2021, s. 191)
Aslına Çeviri	Başbakan olarak yaptığı görevin ardından Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında cumhurbaşkanı seçildi. (2021, s. 191)

Örnek 3.4.3

Özde Çeviri	Historically known as the city of kings , young Ottoman princes were sent to Amasya as governors, a sort of royal apprenticeship, before being thrown to wolves and intrigues at the Sublime Porte in İstanbul. (2021, p. 54)
Aslına Çeviri	Tarihsel olarak padişahlar şehri olarak biliniyordu; genç Osmanlı şehzadeleri İstanbul'da Babıali'nin kurtlar sofrasına, entrikaların ortasına atılmadan önce eğitim ve tecrübe edinmeleri için Amasya'ya sancak beyi olarak atanırlarmış. (2021, p. 54)

İlk örnekte, Erkan Türkiye'de bulunduğu dönemde yaşanan tarihi olaylardan biri olan Kıbrıs Barış Harekatı'ndan bahseder. Söz konusu olayın önce Türkçesini yazdıktan sonra (Kıbrıs Barış Harekatı), İngilizce çevirisini (Cyprus Peace Operation) ve olayın kısaca açıklamasını ekler. Hatta, ikinci çıkarmanın da 14 Ağustos'ta gerçekleştiği de İngilizce baskıda belirtilmektedir. Söz konusu örneğin aslına çevirisi ise daha da dikkat çekicidir. Türk okur için kaleme alınan aslına çeviride, Türk kamuoyunda söz edilmeyen ve ön planda olmayan bu ikinci çıkarmanın yer aldığı cümle çıkarılmıştır.

Bu bölümdeki ikinci örnekte ise "Başbakan Tayyip Erdoğan'ın üç dönem başbakanlık yaptıktan sonra cumhurbaşkanı olarak seçildiği" bilgisi verilirken aslına çevirisinde sadece başbakan olarak yaptığı görevin ardından cumhurbaşkanı seçildiği bilgisi yer almaktadır. Türk okur için yapılan aslına çeviride bu tür bir ek bilgiye ihtiyaç olmadığı düşünülmüş olabilir.

Örnek 3.4.3'de ise "historically known as the city of kings, young Ottoman princes were sent to Amasya as governors" ifadesi geçmektedir ve Amasya, genç Osmanlı prenslerinin vali olarak atandığı krallar şehri gibi anlatılmıştır, bu ifade eserin aslına çevirisinde "padişahlar şehri" olarak Türkçeleştirmiştir. 183 yıl devletin başına padişah yetiştiren Amasya şehri ise aslen "Şehzadeler Şehri" olarak anılmaktadır (<https://amasya3405.wordpress.com/2012/11/06/sehzadeler-sehri-amasya/>). Bu da metinde gözlemlenen algılama farklılıklarına örnek olarak verilebilir. Aslına çeviride Avcı ise Türkiye'de "şehzadeler şehri" olarak bilinen Amasya'yı "padişahlar şehri" olarak aktarmayı tercih etmiş ve bir özde çeviri olan kaynak metnine sadık olma yoluna gitmiştir.

3.5. Dini ögeler

Eserde dini ögeler sınıflandırmasının altında incelenebilecek pek çok unsur vardır. Yazarın Türkiye'ye gelmesiyle birlikte söz konusu dini unsurları öğrenmek için çaba harcadığı ve zamanla bunlara aşına olduğu kaynak metinde gözlemlenmektedir.

Örnek 3.5.1

Özde Çeviri	[...]above all the noises there was a faint cry of the müezzin, carried by the wind, calling the faithful to prayer. (2021, s. 25)
Aslına Çeviri	[...]tüm bu seslerin üstünde müminleri namaza davet eden müezzinin rüzgârla gelen belli belirsiz sesi yükseliyordu. (2021, s. 25)

Örnek 3.5.2

Özde Çeviri	We often dined at Ekrem Bey's konak in Aydın, but it was the Bayram holiday celebrations I remember. Religious holidays change according to the lunar calendar. Ramazan, 'Ramadan', a thirty day fast from sunrise to sunset is a test of self-control. The day began with a drummer banging his way through the streets at dawn to wake the zealous and everyone else for that matter for sahur 'morning breakfast' , the last meal until sunset when the fast ends with iftar 'an elaborate meal shared with relatives and friends'. The fast is broken with a piece of pide 'a round flat bread', an olive or soup, followed by special Ramadan dishes. (2021, s. 80)
Aslına Çeviri	Ekrem Bey'in Aydın'daki konağında sık sık akşam yemeği yerdik ama hafızamda en çok yer eden bayram kutlamaları olmuştur. Dini bayram tatilleri hicri takvime bağlı olarak değişir. Oruç tutulan Ramazan ayında insanlar nefislerine hakim olmak için gün ağarıken başlayıp gün batana kadar yemez ve içmezler. Bir Ramazan günü davulcunun tan ağarıken sokaklarda davulunu çala çala dolaşıp oruç tutmaya niyeti olsun ya da olmasın herkesi sahur için uyandırmasıyla başlar ve günbatımında akrabalarla, dostlarla yenen iftar yemeğiyle biter. Oruç bir parça pide, zeytin ya da çorba ile bozulabilir, sonra da Ramazan için yapılan özel yemekler yenir. (2021, s. 80)

Örnek 3.5.3

Özde Çeviri	[...]the ezan 'call to prayer from the minaret of mosques' was changed back to Arabic from Turkish, and permission was granted to open Imam Hatip religious schools to train Imams and priests. (2021, s. 47)
Aslına Çeviri	[...] jezanın Türkçeden Arapçaya çevrilmesi ve din adamı yetiştirmek üzere İmam Hatip denilen okulların açılmasına izin verilmesi oldu. (2021, s. 47)

Örnek 3.5.4

Özde Çeviri	That acceptance, <i>kismet</i> ‘ religious belief ’ – call it what you will- comes from an inner patience and resilience that is lacking in the West. ‘İnşallah, God willing, next year will be better,’ they sigh and move on. (2021, s. 114)
Aslına Çeviri	“ Kismet ” diye adlandırılan bu kabulleniş Batı’da görülmeyen içsel bir tahammülden ve esneklikten kaynaklanır. İç çekerek, “İnşallah gelecek yıl daha iyi olacak,” deyip devam ederler. (2021, s. 114)

Örnek 3.5.5

Özde Çeviri	He addressed me as ‘Aydın’s better half’ and on one occasion he presented me with an English Koran . (2021, s. 97)
Aslına Çeviri	Bana “Aydın’ın daha iyi yarısı” derdi ve Türkçe bir Kur’an hediye etmişti. (2021, s. 97)

İngilizce kitapta dini öğelere ve açıklamalarına yoğun olarak rastlanmaktadır. Özde çeviri süreci sırasında yazar dini öğeleri İngiliz okura aktarırken hemen her fırsatta açıklama ve eklemeler yoluyla okurun uzak olabileceğini düşündüğü dinsel unsurlara açıklık getirmeye çalışmıştır. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere Erkan Türkçesini de koruduğu öğeleri (örn: Ramadan) italik harflerle yazmış ve bunların anlamını uzun uzun açıklama yoluna gitmiştir (örn: a thirty day fast from sunrise to sunset is a test of self-control [kişinin kendisini kontrol etmesi için gün doğumunda gün batımına kadar otuz gün oruç tutması]). Aslına çevirilerde ise dini öğelerin anlatıldığı bölümlere her zaman yer verilmemiş (örn: sahur, ezan), kimi zaman da “Ramazan ayında insanlar nefislerine hakim olmak için gün ağarırken başlayıp gün batana kadar yemez ve içmezler” şeklinde bazı açıklamalar olduğu gibi tutulmuştur.

Ancak Örnek 3.5.3’te görüldüğü üzere kimi zaman algılama farklılıkları dolayısıyla da bu öğeleri aktarmada bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir. Bu örnekte İmam Hatip okullarını anlatmaya çalışırken “religious schools to train Imams and priests” [İmamlar ve rahipler yetiştiren dini okullar] şeklindeki açıklama yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Yazarın burada “rahip” derken kastetmek istediği “din adamları” olabilir ama Türkçede rahip sözcüğü sadece Hıristiyan dinine ait din adamlarına verilen bir ünvanıdır. İmam Hatip okulları ise yalnızca İslam dinine din adamı yetiştiren okullardır. Aslına çevirisinde İmam Hatip Okullarının toplum tarafından eğitim içeriği zaten bilindiğinden, İngilizce metinde yer alan detaylara herhangi bir vurgu yapılmaya gereği duyulmadığı gözlemlenmiştir.

Örnek 3.5.4’deki özde çeviride bir algılama farklılığı gözlemlenmektedir. Türk kültürüne ait “kismet” kavramı Türkçe olarak bırakılmış ve italik harflerle yazılmıştır. Yazar, kitapta sıkça yer verdiği “kismet” kavramını “religious belief” [dini bir inanış] olarak açıklamıştır. Kismet’in TDK sözlüğündeki anlamı: Tanrı’nın her kişiye uygun gördüğü yaşam durumudur (Türk Dil Kurumu, n.d.). Bu anlam, kelime anlamı olarak her ne kadar özde çevirmenin açıklaması ile karşılaşırsa da bu kavramın kitapta kullanışı ile anadilde kullanışı arasında farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu örnekte bahsedilen kabulleniş ve içsel tahammülü Türkçede bu bağlamda karşılayan sözcük kismetten daha çok “tevekkül”dür. “Kismetimizde bu varmış” olarak da ifade edilebilen bu kabulleniş durumunu anlatmak için bu bağlamda “tevekkül” kavramı daha uygun düşmektedir. Metnin aslına çevirisinde çevirmen “kismet” kavramının açıklamasında “dini bir inanış” yerine “‘kismet’ diye adlandırılan bu kabulleniş” ifadelerini tercih etmiştir. İngiliz okur için kismet sözcüğünü anlaşılır kılmak adına kitabın başka bölümlerinde bir kez daha açıklama yoluna gidilmiş, “Conversation turned to the meaning of the word kismet, its oriental belief of destiny, fate and acceptance” ifadesi “Sohbet bir noktada kader, alınyazısı ve tevekkülün ifadesi olan ‘kismet’ sözcüğünün anlamı üzerine yoğunlaştı” şeklinde aslına çevrilmiş ve bazı olayların bağlantısı kismet kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Erkan’ın zihinsel çeviri sürecinin metin üzerindeki izlerinin Batı kültüründe tam karşılığı olmayan bu kavramı anlatırken oldukça belirgin olduğu söylenebilir.

Örnek 3.5.5’de özde çeviride Erkan kendisine İngilizce bir Kuran hediye verildiğini ifade etmiştir. Aslına çevirisinde ise çevirmen Zeynep Avcı bunu “Türkçe bir Kur’an verildi” olarak çevirmiştir. Çevirmenin bunu bilinçli bir şekilde mi yoksa yanlışlıkla mı bu şekilde değiştirerek çevirdiği anlaşılamamıştır.

3.6. Yemek kültürüne ilişkin ögeler

Aşağıdaki örneklerden de görülebileceği üzere Erkan Türk yemeklerine ilişkin ögeleri ayrıntısı ile açıklama yolunu tercih etmiştir. Kendisi Türkiye'ye ayak bastığı andan itibaren anlamaya çalıştığı bu ögeleri İngiliz okurlara ayrıntılı bir şekilde aktarma isteği buna neden olmuş olabilir.

Örnek 3.6.1

Özde Çeviri	Lunchtime is heralded by men pushing covered barrows of rice, beans, köfte 'meatballs', followed by a barrow of sweet deserts such as <i>baklava</i> . This was street food at its best, long before it became popular in the West. (2021, s. 27)
Aslına Çeviri	Öğle yemeği müjdesini camekanlı arabalarda fasulye, pilav ve köfte satan adamlar veriyor, onları baklava ya da başka tatlılar satanlar izliyordu. Baklava Batı'da meşhur olana kadar sokakta yenen en güzel şeydi. (2021, s. 27)

Örnek 3.6.2

Özde Çeviri	Dark, sweet and strong, Turkish coffee should froth just as it is lifted from the heat. It is served şekerli, orta or sade 'very sweet, a little sweet, or bitter' (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Koyu, tatlı ve kuvvetli olan Türk kahvesi köpürür köpürmez ateşten alınır. Şekerli, orta veya sade yapılır. (2021, s. 31)

Örnek 3.6.3

Özde Çeviri	[...] and asked my neighbours İlkur and Selma Hanım, who suggested lokma , 'a sweet, round doughnut', after the prayers. (2021, s. 214)
Aslına Çeviri	[...]ve komşularım İlkur ile Selma Hanım'a danıştım. Onlar da duadan sonra lokma dağıtmayı önerdiler. (2021, s. 214)

Örnek 3.6.4

Özde Çeviri	We dined on Kayseri pastırma , a spicy dried bacon. (2021, s. 70)
Aslına Çeviri	Akşam yemeğimizi Kayseri pastırmasıyla lezzetlendirdik. (2021, s. 70)

Örnek 3.6.5

Özde Çeviri	I had made sure there were more than ample trays of Turkish specialties , 'böreks', meat, olive oil dishes and baklava for dessert to ensure pleasant evenings. (2021, s. 148)
Aslına Çeviri	Gecenin doyurucu geçmesi için tepsi tepsi börekler , etler, zeytinyağlılar ile tatlı olarak baklava yaptırmıştım. (2021, s. 148)

Türk mutfağına ait yemekler ve yemek kültürü Joan Kim Erkan'ın kitabından sıklıkla geçen ve özde çeviriye başvurduğu kültürel öğeler arasındadır. Yukarıda yer alan ilk beş örnekte Türk yemek kültürüne ait sözcüklerin, Türk kahvesi hariç (örn: Turkish coffee) Türkçe bırakıldığını, italik harflerle yazıldığını ve arkasından da İngilizce olarak açıklandığı görülmektedir. Yazar kendi kültüründen farklı olarak gördüğü her detayı İngiliz okura vermek istemiştir. Türk kahvesinin İngilizce olarak verilmesinin nedeni ise bu kahvenin yurt dışında da bilinmesi ve İngilizcesinin yeterli olduğu düşüncesi olabilir. Bu öğelerin aslına çevirilerinde Türk okurun kendi mutfağına ait bu yiyeceklere dair açıklama nadiren eklenmiştir.

Bunun dışında Örnek 3.6.5'te özde çeviride "böreks" sözcüğü Türkçe bırakılmış, tekli tırnak içinde yazılmış, hatta sonuna İngilizce çoğul eki takısı (-s) getirilmiş ve melez metin etkisi uyandırılmış, ancak nasıl bir yiyecek olduğu diğer örneklerdeki gibi açıklanmamıştır. Türk mutfağına ait yemekleri sıralayarak başına "Turkish specialties" (Türk spesiyalite) şeklinde genel bir açıklama konmuştur. Türk okurun halihazırda bunları bildiği düşünülerek aslına çeviride ise bu açıklama eklenmemiştir.

3.7. Toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklere ilişkin öğeler

Eser boyunca Erkan'ın Türkiye'de geçirdiği yıllar boyunca Türk gelenek ve göreneklerini yakından takip ettiğine tanık oluruz. Bu açıdan çalışmamıza konu olan anlatı çok zengindir, aşağıda bazı temsili örneklerin incelemesini görebilirsiniz.

Örnek 3.7.1

Özde Çeviri	I drove at a snail's pace-not so much to avoid the few cars and <i>dolmuş</i> 'shared taxi' on the road, but due to a train of camels, horse-driven carts and <i>hamal</i> 'porters' bent double under heavy loads, balancing the weight with rope pulleys, shouting, ' <i>Yol verin, yol verin!</i> ' (Let me pass!) (2021, s. 26)
Aslına Çeviri	Kaplumbağa hızıyla ilerliyordum; dolmuşlardan ve birkaç özel otomobilden kaçınmak için değil, develeri, at arabaları, ağır yükleri altında iki büklüm olmuş, ağırlığı dengelemeye çalışarak, " Yol verin! Yol verin! " diye bağırarak hamallar yüzünden öyle yapıyordum. (2021, s. 26)

Örnek 3.7.2

Özde Çeviri	Group was of moustached thick-set men in patched trousers stand at street corners or drink tea in local cafes playing dominoes, <i>tavla</i> 'backgammon' and card games. (2021, s. 26)
Aslına Çeviri	Bıyıklı, tıknaz bir sürü adam yamalı pantolonlarıyla sokak köşelerinde duruyor ya da kahvehanelerde domino, tavla , iskambil oynuyordu. (2021, s. 26)

Örnek 3.7.3

Özde Çeviri	Drinking a cup of Turkish coffee after dinner is not only good for the digestion but comes with a tradition of reading the coffee cup or fortune-telling, fal [...] I am not a coffee drinker but am a staunch believer in coffee cup readings . You would be amazed at how many times my <i>fal</i> has been true. (2021, s. 31)
Aslına Çeviri	Yemekten sonra bir fincan Türk kahvesi içmek sadece sindirimi kolaylaştırılmaz, falınıza bakılmasını da sağlar...kahve tiryakisi değilim ama kahve falına bayağı inanırım. Falımın ne sıklıkla doğru çıktığını bilerseniz şaşarsınız. (2021, s. 31)

Örnek 3.7.4

Özde Çeviri	Descended on the hillside periphery of Istanbul, Ankara and Izmir to live in hurriedly built, illegal Gecekondu shanty towns built at high speed and low cost by crafty constructors with no infrastructure[...] Gecekondu means 'put up at night' . If the roof was in place by midnight, apparently it could not be demolished. (2021, s. 156)
Aslına Çeviri	... İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerin çevresindeki tepelere yerleşti...altyapısı, suyu, elektriği ya da yolu olmayan mahallelerde, kurnaz kalfalar tarafından bir gecede, ucuz inşa edilen kaçak gecekondularda yaşamaya başladılar. Çatısı bir gecede örtülen bu yapıların yıkılmaları büyük sorun çıkarıyordu. (2021, s. 156)

Örnek 3.7.5

Özde Çeviri	We sat watching shoppers strolling past and the 'simit-man' set up his glass-covered tray of fresh 'simits' in time for the lunch-break at his usual place next to the flower-seller. (2021, s. 197)
Aslına Çeviri	Alışveriş yapanların önümüzden geçişini, öğle tatiline çıkanlar için hazırlanan simitçinin çiçekçinin yanındaki cam tezgâhına taze simitleri dizişini seyrediyorduk. (2021, s. 197)

Örnek 3.7.6

Özde Çeviri	...many drive cars and discard the şalvar 'traditional loose pants' for skirts and coats when they go to town alone. (2021, s. 215)
Aslına Çeviri	...otomobil kullanıyor ve kendi başlarına şehre indiklerinde şalvarlarını çıkarıp etek ve ceket giyiyorlardı. (2021, s. 215)

Toplumsal yaşam, gelenek ve göreneklerle ilgili örneklerde Türk kültürünü İngiliz okura tanıtmak adına yazar bu unsurları Türkçe bırakmayı ve italik harflerle yazmayı (örn. dolmuş) ardından da tek tırnak içinde İngilizce açıklamasını (örn. shared taxi) vermeyi, zaman zaman da uzun bir açıklama yazmayı (örn. tradition of reading the coffee cup or fortune-telling, fal) tercih etmiştir. Erkan, daha önce geçen ve açıklamasını verdiği kültürel öğeleri ise Türkçe bırakmış (örn. simit-man) ve tekrar bir açıklama eklememiştir. Günlük yaşama ait bazı öğelerin İngilizcede tam karşılığı bulunmasına rağmen (örn. tavla-backgammon) büyük bir olasılıkla kendisinin de bir zamanlar yabancı olduğu egzotik atmosferi İngiliz okura da yaşatmak adına bu öğeleri Türkçe olarak bırakmış, ancak söz konusu kelimenin İngilizcesini de eklemiştir. Çevirmen Zeynep Avcı ise bu öğelerin aslına çevirilerinde açıklamaları çıkartmış, ancak kültürel öğeleri korumuştur.

Tartışma

Bu çalışmada, Galli yazar Erkan'ın anı biyografi romanı *Lady Who*'da geçen özel adlar, hitap biçimleri, dini göstergeler, deyim ve deyişler ve kalıplaşmış sözcük birliktelikleri, yemek kültürü, toplumsal yaşam, gelenek ve görenekler başlıkları altında incelenen kültürel öğeler özde çeviri ve aslına çeviri kavramları açısından değerlendirildiğinde belli başlı gözlemlerde bulunmak mümkündür. Bu gözlemleri özde çeviri olgusuna ilişkin bulgular ve aslına çeviri olgusuna ilişkin bulgular olarak iki grupta toplayabiliriz:

Özde çeviri olgusuna ilişkin bulgular

1. Yazar/özde çevirmen Erkan, kitabın özde çevirisi sırasında sıklıkla kültürel öğelerin Türkçelerini, Türkçe sesletildikleri şekilde ve Türkçe alfabe kullanarak aktarmış (örn. *şalvar*), bunları genellikle italik harflerle yazmış ve bunların açıklamalarını ya da İngilizce karşılıklarını çoğu zaman tek tırnak içinde (örn: ‘traditional loose pants’) kimi zaman da parantez içinde (örn. (sir)) vermiştir.
2. Erkan’ın kimi zaman Türk kültürüne ait unsurları farklı algıladığı (örn. Milli İstihbarat’i “secret police” [gizli polis] olarak nitelediği) ve dolayısıyla İngiliz okura farklı yansıttığı gözlemlenmiştir. Kimi yerlerde de belki kendi önkabulleri ve algılama biçiminin bir sonucu olarak bazı unsurları Türk kültüründe bilindiğinden farklı aktarmıştır (örn: Türk kültüründe şair olarak bilinen Yahya Kemal’in yazar olarak aktarılması). Zaman zaman da o kültüre ait ince nüansların olduğu yerlerde bu nüansları aktarmakta zorluk çektiği görülmüştür (örn: Necmettin Erbakan’i tanımlarken kullanılan “Hoca” ifadesinin açıklamasını “teacher” olarak vermiştir).
3. Röportajlarında da ifade ettiği gibi Türkiye ve Türk insanı hakkında olumlu izlenimleri olan yazar, bu kültürü tanıtmak ve olumlu izlenimlerini İngiliz okura aktarmak amacıyla olduğu düşünülen bir zihinsel çeviri sürecinden geçmiş ve belki de Türk kültürünü tanıtmak istediğinden kaynaklı İngilizcede tam karşılığı olsa bile Türk kültürüne ait bazı kavramların Türkçelerini kullanmış (örn. tavlâ), bunlara ek olarak yer yer de kültürel öğelerin çok uzun açıklamalarına yer vermiştir (örn. Türk kültüründe önemli bir yeri olan “simit”i anlatmak için kullanılan “a simit ‘delicious, fresh-bagel like ring of bread covered with sesame seeds cooked in wood ovens’” açıklaması gibi).
4. Erkan bir örnekte İngiliz okur için yabancı olabileceğini düşündüğü özel adı (örn: Shouanette) dipnot vererek (Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi) açıklamıştır ancak bunun dışında eserde bir dip nota rastlanmamıştır.

Sonuç olarak Erkan’ın Türk kültürüne ait öğelerle dolu kitabını yazarken zihinsel bir çeviri sürecinden geçtiği ve bir özde çeviri ortaya koyduğu varsayımı doğrulanmıştır. Yazarın geçirdiği bu zihinsel çeviri süreci Türk kültürünü anlamaya yönelik kişisel bir süreç olmakla birlikte, aynı zamanda da söz konusu kültürü kendi milletinden olanlara anlatmak için verdiği bir çabanın da sonucudur. Dolayısıyla eser özgün dilde kaleme alınmakla birlikte Türk kültürünü aktarabilmek adına pek çok Türkçe kelime, açıklama ve hatta yorum ile doludur. Yazarın genç yaşında gelin olarak geldiği Türk kültürüne dair ön kabullerini kendi milletinden olanlara anlatırken haliyle Türk kültürünün yerlisi olanlardan farklı algıları olduğu da aşikardır. Yukarıda da ayrıntısı ile ifade edildiği üzere bu durum zaman zaman Türk kültüründe yer olan öğeleri farklı yorumlayarak İngiliz okura da o şekilde aktarması ile sonuçlanmıştır.

Aslına çeviri olgusuna ilişkin bulgular

1. Kitabın Zeynep Avcı tarafından yapılan Türkçe çevirisi incelenirken yazarın yer verdiği açıklamaların bir çoğuna (örn: lokma, ‘a sweet, round doughnut-lokma) Türk okur halihazırda bileceği için yer verilmemiş, italik yazımları normal puntolarla yazılmış dolayısıyla aslına çeviride özde çevirideki zihinsel çeviri işleminin silindiği görülmüştür.
2. Aslına çeviride bazı örneklerde çevirmenin Türkçede tam karşılığı bulunsa da kültürel öğeyi açıklama yoluna gittiği (örn: “My desire is not for the coffee or the coffee house but for the talk that goes with it” ifadesinin “Türkler kahveden çok, kahveyle birlikte sürüp giden sohbeti sevdiklerini söylerler” şeklinde çevrildiği) gözlemlenmiştir.
3. Aslına çevirilerdeki örneklerden birinde de (örn: English Koran - Türkçe Kur’an) çevirmenin dinsel öğeyi İngilizce Kuran yerine Türkçe Kuran olarak kaynak metinden farklı aktardığı görülmüştür.
4. Kaynak metinde yer alan tek dip not olan “Shouanette, Şeyh Şamil’in çok sevdiği eşiydi” açıklaması, kaynak metinde olduğu şekilde alınmış, Türkçede zaman zaman “Şuanet” olarak karşılanan Şeyh Kamil’in eşinin adı İngilizcede sesletildiği şekilde Türkçeye aktarılmıştır. Bunun nedeni kaynak eserde atıfta bulunulan notta ismin bu şekilde geçmiş olması olabilir.

Sonuç olarak eserin aslına çevirisinde farklı çeviri stratejilerinin kullanıldığı, zaman zaman kaynak metinde yer alan açıklamaların Türk kültürüne ait olsa da aynı şekilde bırakıldığı, Türk kültüründe birebir karşılığı olsa da deyim, deyiş, vb. unsurların İngilizcede yer aldığı şekilde sadık olarak çevrildiği, bazı öğelerin Türkçede farklı şekilde yazılsa da İngilizcede sesletildiği gibi yazıldığı, ancak çoğu zaman italik ile vurgulanan Türkçe sözcüklerdeki bu vurgunun kalktığı ve Türk kültürüne ait öğelere dair açıklamaların silindiği, dolayısıyla özde çevirideki zihinsel çeviri sürecinin erek metinde ortadan kalktığı gözlemlenmiştir. Erkan’ın kitabın neden aynı anda hem İngilizce hem Türkçe basıldığı sorulduğu soruya verdiği “Kitabı İngilizce yazdım ama doğal olarak Türkçe konuşan arkadaşlarımın da o yılları benimle yaşamamı istedim” arzusunun aslına çeviride ne oranda yerine getirildiğini düşünmek gerekir. Yazarın söylediklerinden eserin Türkçe basımı sayesinde Türk kültürüne mensup dostlarının da onun gözünden Türkiye’yi görmelerini istediği

sonucu çıkartılabilir. Erkan'ın arada kalmış kimliği aslına çeviride özde çeviriye oranla, silinen açıklamalar ve kalkan vurgular nedeniyle, biraz daha muğlaktır. Erkan'ın Türk kültürü içerisinde “yabancı gelin”, “ezeli turist” kimliği aslına çeviride kaynak metne göre daha az vurgulanmış olabilir. Buna ek olarak bir takım yanlış anlamaları, önkabulleri ve kendisine has algıları da zaman zaman aslına çeviride silinmiştir. Yine de çevirmen Zeynep Avcı'nın Türk kültürüne dair ögeleri okur sanki başka kültüre aitmiş gibi bıraktığı bazı yerlerde bu melez kimliğin özde çeviriye oranla daha az da olsa ön plana çıktığı söylenebilir.

Sonuç

Yukarıda sıralanan bulgulara baktığımızda vardığımız genel sonuç ise, bir özde çevirinin, okurlarının kendilerine yabancı olan bir kültürü anlamasına ve hatta ona yakınlaşmasına olanak tanıyabileceğidir. Bu sayede bir yumuşak güç¹ olabilen edebiyat aracılığı ile de kültürler arasında köprüler kurulabilir. Özünde çevirilerin aslına çevirileri ise çevrildikleri erek kültür ve edebiyatta daha farklı bir rol üstlenir. Aslına çevirisi yapılan özde çeviri eser aracılığıyla (ki bu özde çeviri özellikle de bizim örneğimizdeki gibi ikinci gruba dahilse) bu kez de erek okur kendi kültürünü bir başka gözle gözlemeleme imkanı bulabilir; bu da çevirinin sadece bir dil aktarımı olmasının ötesinde üstlendiği inşa edici rolü de gözler önüne serer. Aslına çevirinin doğası gereği yapılan müdahalelerin bu gözlemeleme imkanını zaman zaman sekteye uğratabileceği, ancak çevirmenin kullanacağı çeviri yöntemleri ile bunun telafi edilebileceği aşıkardır.

Sonuç olarak, bu çalışmada, “özde çeviri” (Öztürk Kasar, 2012) kavramı sayesinde, yeni ve farklı bir bakış açısıyla, İngilizce özgün bir metin olarak yayımlanmış bir yapıt olan *Lady Who* adlı romana çeviri ürün olarak yaklaşılabilmektedir. Tüm kitap incelenerek oldukça fazla sayıda örnek (kaynak metin temel alındığında toplamda 117 örnek) ışığında elde edilen ve temsili örnekler üzerinden gözler önüne serilen veriler, bu yapıtın bir “çeviri” ürün olduğunu kanıtlar niteliktedir. Çevirmenin zihinsel çeviri izlerinin gözlemlenebildiği (gerek Türkçe sözcüklere yer vermesi, gerek açıklayıcı olmak için kullandığı stratejiler, bir diğer deyişle eklemeler, açıklamalar, dipnotlar ve ön söz gibi) *Lady Who* romanı bir çeviri ürün olarak kabul edildiğinde, bu eserin Türkçe çevirisi olan *Kim Bu* romanının farklı bir çeviri türü olarak incelenmesi gerekir. Burada, “aslına çeviri” (Öztürk Kasar, 2012) kavramı *Kim Bu*'nun farklı türden bir çeviri olarak incelenmesine olanak sağlamıştır. Bu kavramlar zihinde gerçekleşen çeviri sürecini daha yakından anlamamıza, (özde) çevirmenin görünürlüğüne etki eden unsurları keşfetmemize ve çevirinin ne kadar farklı boyutlarının olabildiğini fark etmemize yardımcı olmuştur. Bu ve bunun gibi çalışmaların farklı kültürlerin çeviri aracılığıyla temsilini anlamak ve anlatmak açısından da yararlı olacağı düşünülmektedir. Göstergebilim ve çeviribilimin kesişiminde yer alan “özde çeviri” ve “aslına çeviri” kavramlarının sömürgecilik sonrası dönem çevirisi ve göç ve çeviri ilişkisi bağlamında çalışılması da daha sonraki araştırmalar için alternatif bir bakış açısı olabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Konsepti/Tasarım- S.S.B., Y.S.D.; Veri Toplama- S.S.B., Y.S.D.; Veri Analizi/Yorumlama- S.S.B., Y.S.D.; Yazı Taslağı- S.S.B., Y.S.D.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- S.S.B., Y.S.D.; Son Onay ve Sorumluluk- S.S.B., Y.S.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- S.S.B., Y.S.D.; Data Acquisition- S.S.B., Y.S.D.; Data Analysis/Interpretation- S.S.B., Y.S.D.; Drafting Manuscript- S.S.B., Y.S.D.; Critical Revision of Manuscript- S.S.B., Y.S.D.; Final Approval and Accountability- S.S.B., Y.S.D.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

¹ İlk olarak 1980'lerin sonunda ortaya atılan ve 1990'larda kullanımı yaygınlaşan yumuşak güç kavramı, ülkelerin kültürel ilişkiler, ekonomik ilişkiler, vb. gibi yollarla diğer uluslararası aktörlerin politikalarını etkileyebilme kapasitesini ifade etmektedir (Keyman, 2022).

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt 0000-0003-0376-0358

Yeşim Sönmez Dinçkan 0000-0003-0335-4843

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Aydın Hedef Haber. (2022, Mayıs 12). *Turist olarak geldiği Aydın'a hayran kaldı*. <https://www.aydinhedef.com.tr/turist-olarak-geldigi-aydina-hayran-kaldi-33585h.htm>
- DidimVoices. (2022, Temmuz 12). *Former Briton's remarkable memoir of 60 years living in Turkey*. <https://www.voicesnewspaper.com/2022/07/12/britons-remarkable-memoir-on-60-years-in-turkey/>
- Durdağı, A. N. (2018). Relationship between migration and literary translation. *International Journal of Language Academy*, 6(4), 78-85.
- Erkan, J. K. (2021). *Lady who*. İzmir: Tudem Yayın Grubu Deli Dolu.
- Erkan, J. K. (2021). *Kim bu*. (Z. Avcı, Çev.). İzmir: Tudem Yayın Grubu Deli Dolu.
- Gökdoğan, U. C. (2018). "Yabancı dil yaratımı" ve "kökensiz çeviri" kavramları üzerinden bir çeviri okumak. S. Taş (Ed.), *Çeviribilimde güncel tartışmalardan kavramsal sorgulamalara* (s. 347-379). İstanbul: Hiperyayın.
- Kandemir, A. (2021, Kasım 10). Kitap tanıtımında buluşmalar. *Milliyet Cadde*. <https://www.milliyet.com.tr>.
- Keyman, E. F. (2022). Yumuşak güç. *Tübitak Bilim Yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yumusak_guc
- Oksijen. (2021, Kasım 05). *Bana bir Türk geleneği söyleyin, hemen katlayım*. <https://gazeteoksijen.com/kitap/bana-bir-turk-gelenegi-soyleyin-hemen-katlayim-53380>
- Öztürk Kasar, S. (2012). Traduction de la ville sous le point de vue sémiotique: İstanbul à travers ses signes en trois langues. In N. Rentel & S. Schwerter (Ed.), *Défis et enjeux de la médiation interculturelle*. Frankfurt am Main: Peter Lang, (pp. 267-285).
- Öztürk Kasar, S. (2020). Çeviri göstergebilimi ile kent göstergebilimin bütünlük bağlamında özde çeviri kavramının incelenmesi. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-25.
- Öztürk Kasar, S. & H. Gülmüş Sırkıntı. (2021). Çeviri göstergebilimi bağlamında bir özde çeviri örneği: *The Clown and His Daughter*. *Rumelide Journal of Language and Literature Studies*, 23(June), 1042-1057.
- Tuna, D. & B. Çelik. (2021). From wiping out of the meaning to over-interpretation: the translator as covert co-author in the rewriting of İstanbul. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(Special Issue 2), 1083-1098.
- Türk Dil Kurumu. (n.d.). Kısmet. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Von Flotow, L. (2000). Life is a Caravanserai: Translating translated marginality, a Turkish-German *Zwittertext* in English. *Meta: Journal des Traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 45(1), 65-72.
- Yalçın, S. (2022, Ocak 21). Kim bu. *Sözcü*. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/kim-bu-wp6901371>

Atf biçimi / How cite this article

Sancaktaroğlu Bozkurt, S., Sönmez Dinçkan, Y. (2024). Kim Bu: A Study of Joan Kim Erkan's novel lady who as a watermark translation and its retro-translation into Turkish. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 20, 138-160. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1466978>